

PENNUSTA PELIMIEHEKSI, LUONNONMUKAISIN KEINAIN

Kirjoittaja: Harri Lehtonen

Kanakoiran kouluttamisesta on suomenkielelläkin julkaistu monenlaisia oppaita ja artikkeleja. Vasta-alkajaa saattaa jopa annettujen neuvojen paljous ja ristiriitaisuus hiukan hämmentää. Yleisön pyynnöstä huolimatta - ja hämmennystä lisätäkseni - julkituon nyt omia mietteitäni, lähinnä irlanninsetteriharrastajan ja -kasvattajan näkökulmasta. Mikään jäljempänä esitetty ei kuitenkaan koske taustoiltaan epämääräisiä - ja/tai show-linjan koiria!

Tuhkasta nousee Phoenix (ellei sen siipiä leikata)

Suomalainen irlanninsetteri joutuu vielä nykyäänkin suotta kärsimään kelvottoman metsästyskoiran maineesta. Oman edun tavoitteluun, patologiseen kunnianhimoon ja tietämättömyyteen perustunut "rodunjalostus", jota viime vuosisadan lopulla ahkerasti harjoitettiin on saatu lähes kuriin. Tämän laajamittaisen "rodun tuhoamishjelman" tulokset, jotka pilasivat irlanninsetterin maineen metsästyskoirana, on onneksi jo pääosin kuopattu. Viisaiden tuontien ansiosta on maahamme syntymässä uusi metsästävien punaisten settereiden kanta. Tätä kirjoitettaessa Suomessa kilpailee yhdeksän punaista setteriä voittajaluokassa saman aikaisesti - enemmän kuin vuosikymmeniin yhteensä. Uuden millenniumin metsästävä irlantilainen on tyylikäs ja kilpailukykyinen koira - "Pelimies".

Reipasotteisena irlanninsetterimiehenä tunnettu Rauno Kallunki on lanseerannut maailmalle tämän "Pelimies-käsitteen". Raunon määritelmän mukaan: "Pelimiestä ei linna pelota, eikä huorat hurmaa!" Lause kiteyttää mielestäni hyvin sen mitä irlanninsetteriltä odotetaan: tulisuutta, oma-aloitteista työskentelyä, röyhkeyttä, määrätietoisuutta jne. Metsästävästä punaisesta setteristä tulee uhkua tunnevoimaa.

Lukuisia lupaavia pelimiehen alkuja kuitenkin pilataan vuosittain kouluttamalla. On surullista seurata, kuinka lahjakkaistakin pennuista "prässätään" mitättömiä keskinkertaisuuksia. Jos omaisin riittäviä kykyjä, kirjoittaisin kirjan aiheesta: "Kuinka välttää kanakoiran kouluttaminen".

"Puupölkky pilkotaan ja siitä valmistetaan työvälineitä.
Kun Viisas käyttää sitä, hänestä tulee kaikkien virkamiesten päällikkö.
Paras työstäjä veistää vähiten."

Hieman harjaannuttamisesta

Olen yrittänyt koota tähän juttuun (kaiken muun vuodatuksen ohella) asioita, joita itse pidän huomion arvoisina ryhdyttäessä valmentamaan irlanninsetteristä "Pelimiestä". Jotkut jäljempänä esitetyistä menettelytavoista ovat vanhoja hyväksi havaittuja konsteja, joita ei koskaan voi liikaa painottaa. Osa asioista puolestaan on omiin kokemuksiini perustuvia aivoituksia, joita ei kanakoirakirjallisuudesta (taatusti) löydy. Saattavatpa jotkin väittämäni olla täysin vallitsevien käsitysten vastaisiakin?!

Haluan kuitenkin korostaa sitä, että nämä "valmennusohjeet" ovat luonteeltaan perinteisiä opetusmenetelmiä täydentäviä - olenkin jättänyt pois paljon ns. perusasioita, jotka on tyhjentävästi esitetty mm. Erik Anttisen erinomaisissa artikkeleissa.

Toisaalta harrastamani "luomu-ajattelu" tarjoaa myös vaihtoehtoisen, harjaannuttamiseen perustuvan tien saada koirasta "kaikki tehot irti". Heikki Puromies onkin sattuvasti sanonut, ettei setteriä kouluteta - se vain säädetään kuten formula-1 autot. Kuten tiedämme, formulan säätäminen maksimaalisen hyötysuhteen tavoittamiseksi on sangen herkkää puuhaa.

Käyttämäni harjaannuttamismetodi on eräänlainen "cocktail" Erik Anttisen ja Vilho Laitisen viisaista opeista, höystettynä itämaisella filosofialla. Varsinaisten kouluttamistapahtumien sijasta tässä ajattelu/menettelytavassa pyritään läpi (koiran)elämän jatkuvaan oikea-aikaiseen toimintaan, puuttumatta asioitten luonnolliseen kulkuun. Kun vietät paljon aikaa koirasi kanssa - sekä kotona, että kentällä - tulet tiedostamaan hetket, jolloin setterisi on altis vastaanottamaan ja noudattamaan antamiasi toimintaohjeita. Käytä nämä tilanteet hyväksesi - siinä oikeastaan on Wu-Wei periaate pelkistettynä! Tavallaan koiraa koulutetaan koko ajan kouluttamatta sitä lainkaan eli toimitaan puuttumatta asioitten kulkuun.

"Joka puuttuu asioihin, pilaa lopputuloksen.
Joka sieppaa itselleen, menettää saaliinsa.
Koska Viisas ei puutu asioiden kulkuun, hän ei tuhoa mitään.
Koska hän ei sieppaa mitään itselleen, hän ei myöskään menetä mitään."

Menetelmällä on ainakin seuraavia etuja: Helppona ja vähätöisenä se sopii laiskemmallekin harrastajalle (kuten itsellenikin). Se on myös erittäin ystävällinen tapa kohdella metsästyskaveria, koska mm. nöyryyttävän "kamaridresyyrin" ja tottelevaisuuskoulutuksen voi tyystin unohtaa. "Teoton tekeminen" on osoittautunut myös nopeaksi tavaksi päästä hyviin tuloksiin. Eikä siinä vielä kaikki, lisäksi se on pahuksen hauskaa, koska mitään ei tarvitse tehdä pakottamalla.

Irlanninsetterin luonteesta ja vähän muustakin

Irlanninsetteri on avoin, herkkä, oivalluskykyinen sekä erittäin lojaali koira. Vain hyvin harvinaisissa tapauksissa se tavoittelee alfa-asemaa laumassa. Nämä luonteenpiirteet mahdollistavat sen, että koira on hallittavissa varsin lempein ottein. Irlanninsetterin kohdalla kun ei kyse niinkään ole "master/servant - suhteesta", vaan pikemminkin lajien välisestä ystävydestä ja yhteistyöstä = ekipage.

Punainen setteri ei sovi heikon itsetunnon omaavalle henkilölle, joka tyydyttää pätemisen tarvettaan alistamalla ja nöyryyttämällä koira tiukalla kurilla ja tottelevaisuuskoulutuksella. Mikäli sinulla on kaikesta huolimatta pakottava tarve kouluttaa koiraasi, tee se vain silloin kun setterisi on "ready, willing and able" - tai vaihda rotua ja siirry vaikkapa TOKO - harrastajaksi!

Totta puhuen mikään ei estä sinua harrastamasta koirasi kanssa vaikka agilityä, jos se teidän kummankin mielestä on hauskaa. Jotkut metsästyssetteritkin jopa rakastavat esteratoja ja muuta vastaavanlaista aktiviteettia, ellei niillä ole mahdollista purkaa energiaansa päätehtävänsä eli metsästyksen. Mikä tahansa mielihyvää tuottava toiminta ei liene vahingoksi. Itse en tosin opeta koiraani tekemään mitään "sirkustemppuja", en edes istumaan, vaan käytän kaiken mahdollisen ajan maastossa. Setteri on luotu liikkumaan - metsissä vaellellen koiran voimakas liikunnan tarve tyydyttyy ja samalla kertaa tulee "treenettua" itse pääasiaa - metsästystä.

On syytä korostaa että, luonteestaan johtuen, irlanninsetteri ei tavallaan kestä harjoittelua. Se turhautuu nopeasti joutuessaan tekemään tarpeettomia, epämielekkäitä toistoja.

Teoriasta käytäntöön

Jotta vanha fraasi: "Ensimmäinen koira menee aina pilalle!", ei toteutuisi jokaisen aloittelevan harrastajan kohdalla, olen jäljempänä ranskalaisin viivoin yrittänyt tuoda esiin sellaisia käytännön vinkkejä, joilla ainakin välttää "pilalle kouluttamisen" - jos ei muuta. Nämä kenties hieman "kerettiläisetkin" mietteeni ovat lähinnä tarkoitettu henkilöille, jotka eivät ole olleet tekemisissä "punaisen paholaisen" kanssa. Saattaapa niistä löytyä jotain hyödyllistä myös rotuun jo aiemmin hurahtaneillekin, ehkäpä muidenkin rotujen harrastajille - tai sitten ei.

Olemme kuitenkin kaikki individuaaleja, niin koirat kuin koiranomistajatkin. Mikä sopii yhdelle, ei välttämättä käy toiselle. Siksi on tärkeää, että kyseenalaistat kaiken mitä kanakoiran koulutuksesta on koskaan kirjoitettu, myös sen mitä juuri nyt parhaillaan luet!

"Ohjesääntö on järjen korvike", tavattiin puolustusvoimissa sanoa. Yritä siis kaikkien ohjeiden ja neuvojen joukosta poimia ne, joiden arvelet itsellesi ja koirallesi parhaiten sopivan. Ainoa ohje mikä varmasti sopii jokaiselle ja joka tilanteeseen on: " Ole läsnä, ole tietoinen."

Pääasia joka tapauksessa on se, että sinä olet tyytyväinen koiraasi ja koirasi sinuun. Jos viihdytte toistenne seurassa niin kotona kuin jahdissakin, se on siinä! Nauttikaa elämästä ja yhdessäolosta, muistaen motto: "mikään maailmassa ei ole niin tärkeää, kuin kanakoirametsästys - eikä sekään ole kovin tärkeää".

"Toimi ilman asioitten kulkuun puuttumista. Hoida asiat touhuamatta.
Löydä makua mauttomasta. Oli kyseessä pieni tai suuri, vähän tai paljon,
Maksa paha hyvällä.
Hoida vaikea asia niin kauan kuin se vielä on helppoa,
suuret asiat, kun ne vielä ovat pieniä.
Kaikki vaikeat asiat maailmassa ovat alkaneet helppoina. Kaikki suuret asiat
Maailmassa ovat alkaneet pieninä."

Kun pentu tulee kotiin

Setterin kasvatus metsästyskoiraksi alkaa heti, kun pentu on tullut taloon - kaikki mitä pennun kanssa touhuat on periaatteessa valmentautumista tuleviin lintukoiran tehtäviin.

Yhtään yliarvioimatta koiran psyykkisiä kykyjä on hyvä tiedostaa sen kuitenkin olevan oivaltava ja tunteva olento - ilman näitä ominaisuuksia tuskin voitaisiin edes puhua käsitteestä ekipage. Molemminpuolinen kiintymys alusta lähtien luo vankan pohjan yhteiselle tulevaisuudelle.

- Mikäli mahdollista vietä ensimmäiset yöt pennun vieressä.
- Noudata samoja pääperiaatteita kuin lasten kasvatuksessa.
- Sitouta pentu itseesi olemalla sen kanssa mahdollisimman paljon yhdessä.
- Hyväily ja hieronta kiinteyttävät parisuhdetta.
- Ota pentu mahdollisimman varhain mukaasi tutustumaan erilaisiin paikkoihin.
- Opettele tulkitsemaan irlanninsetterin herkkää olemusta sekä puhu ja elehdi sille paljon - näin teille muodostuu yhteinen "kieli".

- Älä harrasta sanelupolitiikkaa - kuuntele myös koirasi mielipiteitä.

- Äänensävyt ja ilmeet riittävät kertomaan mitä mieltä olet tapahtumien kulusta - korota ääntäsi vain äärimmäisessä katastrofitilanteessa.

- Käytä hyväksesi Wu-Wei periaatetta ja koiran itseoivalluskykyä (Ekipage 2/2000: koulutusta vai harjaannuttamista).

- Ole johdonmukainen. Harkitse tarkoin mitä rajoituksia ja vapauksia pennulle annat - mikä on kerran kiellettyä on aina kiellettyä ja päinvastoin.

- Järjestä asiat niin, ettei pennulla ole mahdollisuuksia kolttosten tekoon.

- Positiivinen asenne ja kannustava hallinta ovat kaiken A ja O.

"Toimi ennen kuin mitään vielä onkaan.

Pidä järjestystä ennen kuin epäjärjestys syntyy

Sillä 'sülenpaksuinen puukin on alkanut kasvaa pienestä versosta'

Ja yhdeksänkerroksinen tornikin aloitetaan lapiollisella maata.

Tuhannen virstan matka alkaa jalanmitalla."

Kun kasvatus on oikein sujunut, tottelee koira pienimpiä vihjeitänsikin - eikä pakosta, velvollisuudentunnosta tai palveluhalusta, vaan rakkaudesta sinua kohtaan.

- Suositeltavaa luettavaa: - Otto Ramel: Kuinka koulutan kanakoirani.

- Erik E. Anttinen: englantilaisia kanakoiria käsittelevät artikkelit.

- Laotse: Dao De Jing.

- Eugen Herrigel: Zen - ja jousella ampumisen taito.

- Benjamin Franklin: Nalle Puh ja TAO

- Koiramme 4/2000: Mielikuvaharjoittelu s.37.

Mikäli haluat, että pennustasi kehittyi iloinen, luova ja taiteellinen metsästäjä, vältä seuraavien kirjojen koulutusohjeita: Saksanseisojan koulutusopas ja Kanakoiran koulutusopas. Näiden oppaiden "preussilaiset" koulutusmenetelmät tappavat oma-aloitteisuuden koirastasi. Toki em. menetelmilläkin saat toimivan lintukoiran, mutta samalla tuhoat koirasi kaikkein herkimmät ja hienoimmat piirteet, metsästyksen riemun ja luovan hulluuden - setterisi tulee työskentelemään kuin orja puuvillapellolla*

*Laitisen Villeä lainaten.

"Vasta kun Käsittelemätöntä Puuta aletaan työstää, muodostuu nimiä. Ja kun

kerran alkaa esiintyä nimiä ja nimityksiä, pitäisi tietää, että on aika lopettaa. Jos tietää milloin on aika lopettaa, voi välttää tuhon."

Metsästyksen harjaannuttamisesta

Pelimiehelle ei tarvitse (eikä saa) opettaa metsästyksestä muuta kuin paikalla pysyminen ja nouto*. Kaikki muut menestyksekkääseen metsästyksen tarvittavat valmiudet ovat koiralla sisäsyntyisesti olemassa - sinun tehtäväsi on vain antaa sen kaiken tulla esiin tarjoamalla koiralle harjaantumis- ja oivaltamismahdollisuuksia. Toisin sanoen, on hyvin vähän asioita joita voit koirallesi metsästyksestä opettaa - sen sijaan voit oppia siltä paljonkin.

*Laitisen Villeä lainaten.

- Koulutuspillin voit työntää syvälle sinne mihin ei aurinko koskaan paista - "pillittämällä" on pilattu paljon lahjakkaita koiria.

- Viettäköö paljon aikaa maastossa, mutta anna nuorelle koiralle säästeliäästi hakuvuoroja ja nekin vain optimi-olosuhteissa - sopivalla tuulella ja ainoastaan vastatuuleen kulkien.

- Vastatuuli-oloissa oivaltaa koirasi tehokkaaseen, tyylikkääseen ja nopeaan lintujen löytämiseen tarvittavat avaintekijät: oikea-oppisen kuvion, korkean päänasennon ja tuulen hyväksikäytön

- Älä mene maastoon tynnellä ilmalla tai myrskytuulella, seurauksena on vain vahinkoa - tuulettomissa oloissa koirasi kiinnostuu maajäljistä ja myrskyllä se vain töpeksii linnut.

- Aloita harjaannuttaminen metsässä. Siirry sitten pellolle ja taas takaisin metsään, tunturiin ja taas metsään, pellolle ja... jne. - koska yhteydenpito syntyy ja säilyy metsässä.

- Vältä samojen maastojen käyttämistä, koska nopeasti koirasi oppii hakemaan vain "varmat paikat", paikat joista se on kerrankin linnut löytänyt

- Pyri kulkemaan metsässä aina samaa, tasaisen rauhallista vauhtia pysähtelemättä, jotta koira oppii synkronoimaan luoviensa laajuuden kulkunopeuteesi. Tunturissa ja pellolla luovien laajuus muotoutuu puolestaan katsekontaktin pohjalta.

- Muista, yhteydenpito kuuluu koiran tehtäviin, ei sinun!

- Totuta koirasi seuraamaan maastossa sivulla myös kytkemättömänä.

- Salli setterillesi vapaa tuulen ja maaston hyväksikäyttö - geometria kuuluu matematiikkaan, ei metsästyksen. Pelimiehelle tulee suoda hiukan taiteellisia vapauksia.

- Älä tuhoa koirasi luovuutta ja oma-aloitteisuutta liialla ohjauksella - käytä käsimerkkejä hyvin, hyvin säästeliäästi.

- Koeta olla puuttumatta koirasi linnunkäsittelyyn - ellet ole varma siitä, että nenäsi on tarkempi kuin setterillä.

- Älä rankaise kaveriasi sen töppäilyä linnuilla - osoita vain pahoittaneesi mielesi tapahtuneen johdosta, se riittää.

- Yritä saada pudotus heti kun koirasi toimii korrektisti, sen ikään katsomatta - kuten jo aiemmin totesin ei punainen setteri tarvitse, eikä kestä, tarpeettomia toistoja.

- Ammu pääsääntöisesti vain pudottaaksesi, älä suotta ilmaan - säästät patruunoita ja koirasi oivaltaa millainen lentoajon on oltava, jotta tipu saadaan reppuun.

- Pyri siihen, että jokaiselta "metsäretkeltänne" jää vain mieluisia muistoja.

- Ja lopuksi: luota koiraasi!

Olen tietoisesti jättänyt edellä ottamatta kantaa siihen, kuinka paikalla pysyminen (noston jälkeen) ja nouto tulisi opettaa. Tämä johtuu pelkästään siitä, etten osaa oikein sanoa kuinka olisi viisainta menetellä. Näiden kahden, ainoan metsästyksestä opetettavissa olevan asian opettaminen onkin vaikeinta koko kanakoiraharrastuksessa.

Kokeissa esiintyy luvattoman usein koiria, jotka menevät perään, eivät suostu nostamaan tai kieltäytyvät noudosta. Osaltaan tämä johtuu perinnöllisistä taipumuksista, mutta myös suurelta osin virheellisestä opetuksesta.

Noudon opettamisesta on kirjoitettu paljon. Yritä löytää sinulle ja koirallesi sopivin tapa. Ehkä kannattaa kuitenkin aloittaa pentu-iässä leikinomaisesti, koska pakottamisen jälkeen ei ole enää vaihtoehtoja tarjolla. (Pakko on myös täysin vieras käsite Wu-Wei- periaatteelle.)

Peräänmenon hallinnassa toiminnan oikea-aikaisuus korostuu äärimmilleen. Sillä hetkellä, kun linnut siivittyvät on sekunnin kymmenesosan aikamarginaali, jolloin voit vaikuttaa tapahtumien

kulkuun. Tämän etsikkoajan mentyä ei koira enää ole hallittavissa asian luonnollisen tilan mukaisesti.

"On helppo hallita sitä, mikä on paikallaan.
On helppo tehdä suunnitelmia ennen kuin asiat alkavat kehittyä.
On helppo murtaa sitä, mikä on vielä haurasta.
On helppo hajottaa se mikä on hajallaan."

Muistutan vielä irlanninsetterin herkkyydestä - maltin menetys tai jopa väärä äänensävykin tietyissä tilanteissa saattaa aiheuttaa vaikeita psyykkisiä lukkiutumia. En voi muuta kuin kehottaa varovaisuuteen opetuksessa - tehtyjä virheitä on lähes mahdotonta myöhemmin korjata.

Riistalinnuista

Tarhalinnuilla ja muilla keinotekoisilla tilanteilla pelleilemisen johdosta on monella koiralla lupaava tulevaisuus takanapäin. Pyri harjoittamaan setteriäsi vain luonnonlinnuilla, koska tarhasta maastoon lasketut linnut jäävät helposti avanssista kopiksi. Mikäli koiralla on peräänmenohaluja, jää tällainen huonosti lentävä "räpsy" viimeistään seuraavasta pompusta kopiksi. Koirasi oivaltaa nopeasti, ettei sinua ja haulikkoasi metsästyksessä tarvitakaan - tämän virheellisen oivalluksen korjaaminen ei kenties enää koskaan täysin onnistu ja näin koirastasi on tullut ikuinen peräänmenijä.

Fasaani on kaiken kaikkiaan hyvin kiusallinen lintu. Se majailee mielellään ojanvarsissa, opettaen täten koiralla tämän ei toivotun "laatikkohaun", jossa koira tukeutuu työskentelyssään täysin ojanvarsiin - tuulesta piittaamatta. Lisäksi kukot ovat melkoisia vipeltäjiä - eräs ystäväni mittasi auton edessä juoksevalle fasaanikukolle huippunopeudeksi 50 km/h. Millä kuvittelet nuoren koiran saavan tällaisen "maantiekiihtäjän" painautumaan?

Riekot, peltopyyt ja lehtokurpat ovat ensiluokkaisia treenikavereita. Niin myös kaikki kotimaiset kanalinnut, vanhaa ukkometsoa lukuun ottamatta. Vaikea, juokseva vanha metso saattaa aiheuttaa nuorelle koiralle turhaumia - sitä kun ei helposti piikata.

Rodun metsästyksellisiä erityispiirteitä

Irlanninsetterin metsästystyyli poikkeaa jonkin verran muista seisovista kanakoirista. Huomattavimmat erot ovat lähinnä rodun tavassa käyttää sekä häntäänsä, että erinomaista "nenäänsä".

- Hyvän vainunsa avulla avoimessa maastossa koira pystyy hakemaan peittävästi hämmästyttävän harvalla kuviolla.

- Rikkonaisessa maastossa punainen setteri ei hae useinkaan ns. kouluhakukuviolla, vaan "järkevästi", vallitsevat olosuhteet huomioiden..

- Opettele tuntemaan setterin tapa käyttää häntäänsä viestitykseen - lintutilanteen kehittymisen voi lukea suoraan tästä "viestivälineestä".

- Tilanteesta ja maastosta riippuen koira saattaa hyvän vainunsa ansiosta vetää hyvinkin kaukaa linnuille.

- Toisaalta koira voi myös ottaa ensin epävarman seisonnan, jossa häntä heiluu, ja vasta kun olet tilanteessa mukana, se tarkentaa eteen ja seisonta kiinteytyy - hännän heilutuksellaan koira pyrkii ilmoittamaan sinulle olinpaikkansa ja sen, että tippi ei ole vielä piikissä. Setterin saatua lintunsa pinteeseen, ei sen häntä enää värähdäkään! Hännän asennosta pystyt jopa päättelemään piikissä olevan linnun lajin.

- Tiedottaminen on myös luontainen ominaisuus, mutta irlanninsetteri ilmentää asiansa melko huomaamattomasti ja saattaa vaatia tukea viedäkseen sinut linnuille. Opettele "lukemaan" koiraasi. Älä kuitenkaan ahnehdi tiedotusta liian varhain - n. 3v. lienee sopiva ikä tähän leikkiin.

Koekoiraksi

Moni koira toimii käytännön metsästyksessä moitteettomasti, mutta tekee kokeissa aivan käsittämättömiä konnuuksia. Kokeet aiheuttavat sekä koiralle, että ohjaajalle kovia hermopaineita, jotka purkautuvat koiran ei toivottuna käyttäytymisenä. Harrastamalla käytännönmetsästystä/harjoittelua kokeenomaisissa olosuhteissa, ei näitä paineita koskaan edes pääse syntymään.

"Kun kaikki tuntuu helpolta, on edessä monia vaikeuksia.
Siksi Viisaskin suhtautuu joihinkin asioihin vaikeuksina.
Siten hän ei koskaan kohtaa vaikeuksia."

- Älä koskaan laske koiraasi hakuun suoraan kotiovelta tai autolta, vaan aloita metsästys kulkemalla jonkin aikaa koira kytkettynä - koirasi oppii pitämään taluttimessa kulkemisesta, eikä sinulla tule olemaan kytkemisvaikeuksia (kokeissakaan). Näin menetellen koiralle selviää myös kulkusuunta ja siten haku-alue.

- Koiran on totuttava toimimaan ensin yksinään, sitten parihaussa ja lopulta parihaussa koetilanteessa.

- Harrasta myös seuruejahtia/ harjoituksia, jossa on mukana useita vieraita koiria - täten totutat setterisi siihen, että aina ei ole hänen hakuvuoronsa.

- Harjoittele kokeita varten kulkemalla koira sivulla kytkemättömänä, kun edessä on toisilla koirilla lintutilanteita ja pyssyt paukkuu - näin puolestaan kehitetään kilpailuhermoja.

- Varmistaudu ennen kokeita siitä, että koirasi säestää varmasti. Koemuodostamme johtuen on koiran ensin opittava voittamaan linnut pariltaan tullakseen palkituksi. Sen on myös myöhemmin opittava häviämään linnut parilleen. Aina ei voi voittaa!

- Ennen AVO luokkaan ilmoittautumista on saavutettava 110% toimintavarmuus linnuilla - koiran on joka tilanteessa kunnioitettava lentävää lintua.

- Nuorten luokan kokeet on tarkoitettu kokemuksien hankintaan, avoimessa luokassa sen sijaan haetaan sitä korkeinta palkintoa.

- Ellei koirasi täytä avoimen luokan koevaatimuksia, älä ilmoittaudu AVO-luokan kokeisiin!

Lopuksi

Olen aiemmin maininnut, että koira ei tarvitse (tottelevaisuus)koulutusta. Eikö tämä kuitenkin ole hiukan ristiriidassa koesääntöjen kanssa - kokeissahan koiralta vaaditaan ehdotonta tottelevaisuutta? Ei lainkaan! Painotan vielä, vaikka tämä monen mielestä kuulostaa täydeltä potaskalta, että kurinalaiseen lopputulokseen pääsee helpommin ilman kovaa koulutusta ja kuria (sekä kuritusta) käyttämällä hyväksi koiran itseoivalluskykyä. Tämä kuitenkin edellyttää, että koira ja ohjaaja ovat henkisesti samalla "kosmisella tasolla".

Se, että koiraa joudutaan kouluttamaan metsästykseen, kertoo mielestäni joko ekipagen kehnosta "henkilökemiasta" tai sitten siitä, että koira on perimältään metsästyskelvoton. Jälkimmäisessä tapauksessa olisi viisainta hankkiutua nopeasti eroon piskistä - tavalla tai toisella. On nimittäin erittäin haitallista koko jalostustyölle kouluttamalla kouluttaa koepalkinnoille tällaisia koiria, koiria joille hakeminen - jopa seisominenkin on opetettava! Koepalkittua koiraa kun on valitettavasti pidetty itseoikeutetusti jalostuskäyttöön sopivana.

Onneksi irlanninsetterin jalostuspohja on viime vuosina laajentunut huomattavasti onnistuneiden pohjoismaisten tuontien ansiosta. Uudet verilinjat näyttävät tuottavan luontaisia metsästäjiä, joten "väkisin" koepalkinnoille vietyjen koirien kehoja perintötekijöitä ei jatkossa enää tarvita.

Ja loppujen lopuksi

Harjaannuttamisfilosofia vaatii siihen heittäytyvältä melkoista siviilirohkeutta. On uskallettava luopua kouluttamisesta, uskallettava luottaa siihen mitä koira tekee ja - mikä monelle

kanakoiramiehelle on vaikeinta - on uskallettava osoittaa hellyyttä ja rakkautta koiraa kohtaan. Kylmän loogisen ja rationaalisen ajattelun sijasta on luotettava tunne-älyyn ja intuitioon.

"Siitä, joka tuntee maskuliinisuuden ja pysyttelee feminiinisydessä, tulee kaiken vastaan ottava, kuin laakso vuorten keskellä."

Jos onnistut luomaan luottamuksellisen ja rakastavan suhteen setteriisi sekä toimit "auttamalla kaikkia asioita niiden luonnollisen tilan mukaisesti, uskaltamatta puuttumatta asioitten kulkuun", tulee koirasi johdattamaan sinut syvälle metsästyksen mystiikkaan. Tulet kenties kokemaan jotain sellaista minkä et uskonut olevan mahdollista, jotain sellaista mikä ei ole tästä maailmasta. Metsästävän irlanninsetterin piirre imaista ohjaajansa "kollektiiviseen tietoisuuteen" on tavallaan myös haitannut rodun jalostusta - parhaimpia koiria ei välttämättä ole koskaan nähty kokeissa. Saavuttaessaan irlanninsetterinsä kanssa tuon "laajentuneen tietoisuuden tilan" kaikki maalliset ja materialistiset arvot - kuten kanakoirakokeetkin - tuntuvat metsästäjästä kovin toisarvoisilta asioilta. Eipä mikään ihme, että monet historian tuntemat kirkonmiehet ovat olleet intohimoisia setteriharrastajia (tai perhokalastajia).

"Vaikka Työstämätön Puu ei esineenä olisi suuri, sen ei tarvitse alistua kenenkään alamaiseksi.

Jos hallitsijat ja prinssit kykenisivät pitämään sen hallinnassaan, pysyisivät kaikki kymmenet tuhannet asiat heidän hallinnassaan, taivas ja maa yhtyisivät, Ja suloinen kaste lankeaisi."

Mikäli joitain epäselvyyksiä - tai kysyttävää ylipäänsä - ilmenee, älä epäröi ottaa yhteyttä kasvattajaasi tai johonkin tuntemaasi kokeneeseen kanakoiraharrastajaan (vaikka asia tuntuisi sinusta kuinka hölmöltä tahansa). Useamman setterin kokemuksella tiedän - jos en muuta niin ainakin sen, että eteen voi kaikesta huolimatta tulla mitä ihmeellisimpiä pulmatilanteita. Tässä harrastuksessa ei tule koskaan niin viisaaksi, ettei neuvoa kannattaisi kysyä. Itse joudun säännöllisesti turvautumaan muiden apuun, enkä ole vielä sellaiseen ongelmaan törmännyt, johon ei joku olisi ratkaisua keksinyt!

Ps. Irlanninsetterillä metsästäminen on muuten maailman helpoin asia: metsästäjän tehtäviin kuuluu ainoastaan kulkusuunnallaan osoittaa haku-alue, sekä ampua tarjotut linnut. Koira puolestaan hoitaa kaiken muun! Mikäli asiat kehittyvät niiden luonnollisen tilan mukaisesti, jo toisena syksynä sinullakin on jahtikaverina "Pelimies".

Harri Lehtonen

KOULUTUSTA VAI HARJAANNUTTAMISTA?

Suvussamme on kautta aikojen metsästetty, lähinnä ajavia ja haukkuvia koira käyttäen. En silti muista kenenkään sukumme metsämiehistä koskaan edes puhuneen mitään koirien kouluttamisesta. Koirilta ammuttua riistaa kotona kuitenkin joka syksy syötiin. Piskit osasivat kai luonnostaan hommansa, koska niitä ei muonavahvuudesta poistettu. Kanakoirista keskusteltaessa termi kouluttaa on puolestaan usein vahvasti esillä. Eroaako kanakoirajahti niin paljon pystykorva- ja ajokoirametsästyksestä, että seisovat koirat on koulutettava metsästystehtäviinsä? - Epäilen.

Mitä tarkoittaa kouluttaminen?

Sana "kouluttaa" kalskahtaa korvaani ikävästi, varsinkin kun sitä käytetään koiran kanssa toimimisen yhteydessä. Tämä saattaa johtua opistoupseeritaustastani ja saamastani sotilaskoulutuksesta. Joka tapauksessa näin evp. henkilönä totean, että sotilaita voidaan kouluttaa, mutta koiran arvolle se ei ole sopivaa.

Englanninkielisen sanan education (= koulutus) alkuperäinen merkitys on tarkoittanut esiin vetämistä. Valitettavasti sanan nykyinen merkitys vastaa lähinnä "uudelleenohjelmointia" tai "aivopesua"! Miten metsästyksessä tarvittavia taitoja - kuten haku, linnunkäsittely jne. - voi ihminen koiralle kouluttaa? Nähdäkseni koira - rotuun katsomatta - voidaan vain harjaannuttaa "metsästystieteisiin".

Mitä eroa on kouluttamisella ja harjaannuttamisella?

Koiran kouluttaja pyrkii erilaisia koulutusmenetelmiä käyttäen vaikuttamaan koiran käyttäytymiseen haluamallaan tavalla. Näitä keinoja ovat esimerkiksi palkitseminen ja rankaisu. Kouluttamisella koira varmasti omaksuu opetettavat asiat, mutta se ei välttämättä ymmärrä miksi sen on toimittava kulloinkin käsketyllä tavalla. Koulutettu koira tekee kyllä vaaditut temput, muttei enempää - koska ei kykene tai uskalla. Vaativa koulutus aiheuttaa toisinaan myös varsin vaikeasti avattavia psyykkisiä "solmuuntumia" koiralle, koska sen luonnolliset taidot on näin "äkseeraamisella" tukahdutettu. Toisaalta "uudelleen ohjelmoitu" koira saattaa toistuvasti tehdä samoja "rötöksiäkin", koska ei ole saanut tilaisuutta asioiden omaehtoiseen tiedostamiseen. Harjaannuttamisessa pyritään käyttämään hyväksi koiran itseoivalluskykyä, eli esiin vetämään haluttu käyttäytymistapa. Oivallettuaan miksi asiat on tehtävä kuten isäntä toivoo, ei koira enää halua "rötöstellä". Ohjaajan ja koiran välille syntyy aivan erilainen (luottamus)suhde kuin perinteisellä kouluttamismetodilla koskaan voidaan saavuttaa. Harjaannuttamisessa koiralle annetaan mahdollisuus käyttää hyväkseen koko kapasiteettiaan. Ohjaaja voi luottaa siihen, että koira voimiaan säästämättä pyrkii parhaan kykynsä mukaan yhteiseen päämäärään.

Harjaannuttamisesta

Ennen kuin pystyy harjaannuttamalla "vetämään koirasta esiin" kaiken mahdollisen, on ohjaajan itsekin oivallettava, mistä tässä pohjimmitaan on kyse. Lähtökohtana on oltava kuitenkin se, että ohjaajalla on perimältään metsästyslinjainen koira (tämä ajatusmalli ei valitettavasti sovi ns. seurapiirisettereille). Oletetaan, että tällä ekipagen paremmalla osapuolella on siis "levykkeellään" kaikki se tieto mitä metsästyksessä tarvitaan, jopa enemmänkin. Kuinka saada tämä informaatio tulostettua asiakirjan sisältöön kajoamatta?

Eräs lähestymistapa asiaan on TAO:laisen filosofian niin sanottu Wu-Wei- periaate.

Wu-Wei on usein suomennettu hieman liian yksiselitteisesti tarkoittamaan: toimimista puuttumatta asioiden kulkuun. Kyse ei suinkaan ole pelkästään asioiden passiivisesta sivusta seuraamisesta. Hieman laaja-alaisemmin tulkittuna tässä ajattelutavassa pyritään oikea-aikaiseen toimintaan, häiritsemättä kuitenkaan asioiden luonnollista kehitystä. Pyritään siis tarjoamaan koiralle tilaisuuksia luottaen siihen, että koira haluaa toimia tilanteeseen nähden parhaalla mahdollisella tavalla. Koiran ajatusmaailma kuitenkin poikkeaa omastamme. Ellei ohjaaja ole aivan varma siitä, että nyt koira "töppäilee" tilanteessa, ei asioihin pidä mennä sotkeutumaan. Tulokseen päästään varmemmin luottamalla koiran logiikkaan, joka on linnunmetsästyksen luotu, toisin kuin meidän ihmisten muka älykäs ajattelumme. Monesti tuntuu, ettei koiran touhussa ole mitään järkeä. Yhtä monta kertaa jälkeensä asiaa tuumailtuaan huomaa, että hetkeen sidottuna koiran toiminta oli nerokasta. Vanha sanonta: "ei pidä työntää nenäänsä joka paikkaan" sopii myös kanakoirametsästyksen.

Myös toinen TAO:lainen käsite P'u on syytä ymmärtää. P'u tarkoittaa veistämätöntä puuta eli luonnontilassa olevaa asiaa. Länsimainen vastine tälle määritelmälle on Tabula rasa eli kirjoittamaton taulu. Jokainen varmasti yhtä mieltä siitä, että on ilo metsästä koiralla, jonka olemuksesta ei "koulutus paista läpi". Koiraa harjaannutettaessa pyritään siis mahdollisimman vähän puuttumaan asioiden kulkuun. Puusta osaa kuka tahansa veistää käyttöesineen, mutta veistetty puu ei ole enää luonnollinen.

Mikäli toimintaan puututaan on oikea ajoitus erinomaisen tärkeää. On aina syytä muistaa, että

koira elää tässä hetkessä, sille ei ole olemassa menneisyyttä eikä tulevaisuutta. Sillä hetkellä, kun puuta veistetään tai tauluun kirjoitetaan kadotetaan P'u - Tabula rasa.

Käytäntöön soveltamisesta

Jokainen koira ja ohjaaja on erilainen, oma yksilönsä. Samoin jokainen (metsästys)tilanne on ainutkertainen, toistumaton tapahtuma. On mahdotonta sanoa, kuinka kulloinkin olisi viisainta toimia. Suomeksikin on ilmestynyt jos jonkinlaisia "koulutusoppaita", joissa jaetaan arveluttavan yksiselitteisiä toimintaohjeita. Oscar Wilde on todennut jotenkin tähän suuntaan: "Koulutus on ihana asia, mutta valitettavasti mitään tietämisen arvoista ei kuitenkaan voi opettaa." Näin uskon asian olevan, oli sitten kyseessä koira tai koiran omistaja. En siis yritäkään kuvailla mitään käytännön esimerkkejä, koska ne mahdollisesti saattaisivat johtaa väärinkäsityksiin. Tyydyn vain toteamaan, että tämä "harjaannuttamismetodi" ei suinkaan kiellä perinteisiä koulutusmenetelmiä, vaan sallii toki niidenkin käytön ("mikäli ne auttavat asioita niiden luonnollisen tilan mukaisesti, puuttumatta asioitten kulkuun").

Buddhan ajatus kultaisesta keskiteistä sopinee sovellettavaksi myös kanakoiraharrastukseen.

Lopuksi

Varmastikin me kaikki pyrimme siihen, että koiran työskentely on luonnollisen vapautunutta, intohimoista ja silti varmaa - jotain sellaista, joka on jopa sanallisen ilmaisun tavoittamattomissa. Olemme myös luultavimmin samaa mieltä siitä, että pelkästään kovalla koulutuksella ei tähän päästä. Vanha kiinalainen sananlasku sanoo: " paras työstäjä veistää vähiten."

Ps. Sana "kouluttaa" nykymerkityksessään tulisi mielestäni unohtaa kokonaan metsästyskoiratoiminnasta puhuttaessa. Käyttämäni termin "harjaannuttaa" merkitys on hyvä, mutta sanana se ei ole kovin kaksinen. Paljolti käytetty ilmaisu "vapaa kasvatus" ei myöskään ole oikea termi kuvaamaan tätä ekipagen (henkistä) kehitystä. (Mielestäni muutenkin suomenkielinen koiratoimintaan liittyvä terminologia on hieman epämielikästä ja jopa harhaanjohtavaa.) Jos jollakin on mielessä sovelias ilmaisu kuvaamaan tätä prosessia, niin kommentoikaa ihmeessä !

Harri Lehtonen